

Hoofdstuk 1

Een disfunctioneel gezin

Lezen: Genesis 37:1-11

‘Het familiediner’ is een televisieprogramma waarin familieleden die in onmin met elkaar leven, elkaar weer ontmoeten en uiteindelijk met elkaar aan tafel gaan. Het gezin van Jakob zou er ook een goede kandidaat voor geweest zijn ... Ruzie, afgunst, haat ... we komen het allemaal tegen. En gelukkig, het eindigt ook aan een tafel – straks, als de broers bij Jozef in Egypte aan tafel gaan. Maar zover is het nog lang niet. Er moet nog heel wat water door de Nijl stromen voor het zover is.

Genesis 37, het begin van de geschiedenis van Jozef, is een verhaal over broers. Maar liefst 21 keer kom je het woord ‘broers’ tegen. Maar het gaat er niet zo broederlijk aan toe ... Wat is er aan de hand?

In dit hoofdstuk zoomen we in op de hoofdpersonen van dit verhaal. Dat zijn Jozef, zijn broers, zijn vader Jakob, de God van Jakob en de grote Zoon van Jakob: Jezus Christus.

Jozef

Wie is Jozef? In de eerste plaats: hij is jong. Er staat in vers 2: hij was zeventien jaar oud. Hij is zeventien jaar oud en helpt zijn broers met het hoeden van het vee. Er zit een flink leeftijdsverschil tussen hem en zijn broers; waarschijnlijk is hij een soort knechtje van zijn broers.

Maar het botert niet erg. De broers van Jozef zijn geen lieverdes. Het zijn ruwe kerels die van alles doen wat God verboden heeft. In hoofdstuk 34 kunnen we lezen hoe Simeon en Levi

een hele stad uitmoorden. En in het volgende hoofdstuk lezen we over Juda, die op bezoek gaat bij een prostituee. Jozef is anders. Jazeker, hij heeft ook fouten en gebreken – dat zullen we wel zien – maar hij is wel anders. Aan dat ruwe, grove, gewelddadige gedrag van zijn broers doet hij niet mee. Hij ziet wel dat zijn broers anders zijn dan hij. En daarover kan hij zijn mond niet houden. Hij vertelt het door aan Jakob. Er staat: ‘Jozef bracht hun kwaad gerucht tot hun vader’ (vs. 2). Wat moet je daar nu van vinden? Is dit nu klikken of is het echt nodig? Sommige dingen zijn zo erg, daar mag je niet over zwijgen. Maar het is hier toch wel een beetje negatief. Het woord dat hier gebruikt wordt, heeft iets in zich van een ander in een kwaad daglicht stellen. Het is misschien wel waar wat Jozef zegt, maar hij zegt het op een negatieve manier, misschien ook wel een beetje aangedikt. Een klikspaan ...

Daar komt nog iets bij wat de verhoudingen geen goed doet. Jozef is namelijk het lievelingskind van vader Jakob. Hij is de zoon van Rachel, de lievelingsvrouw van Jakob. Er staat in vers 3: ‘hij was hem een zoon des ouderdoms’. Jakob was al op leeftijd, toen Jozef werd geboren. En het is vaak zo: de jongste heeft een zwak plekje bij zijn vader. En daarom wordt hij stevig verwend. Hij krijgt op een goede dag – of beter gezegd: een kwade dag – een rok, een veelvervige rok, een prachtig gewaad. Het is hetzelfde woord dat later gebruikt wordt voor de jurk van Thamar, de dochter van David (2 Sam. 13:18). Waarschijnlijk gaat het hier dus om een soort koninklijk gewaad.

Had Jozef zich nu maar bescheiden opgesteld, dan was het misschien nog meegevallen. Maar dat doet hij niet. Hij laat er zich nogal op voorstaan en hij steekt zijn broers de ogen uit met zijn nieuwe kleding.

En niet alleen met zijn kled, maar ook met zijn dromen. Want Jozef droomt. Tot twee keer toe lees je erover. Er staan schoven op het veld, een schoof in het midden – en alle andere schoven buigen zich voor die ene schoof. En nog een keer droomt hij: hij ziet de zon, de maan en elf sterren – en ze buigen zich neer voor hem (vs. 5-9).

Die droom – laat daar geen misverstand over bestaan – is van God. Maar wat Jozef ermee doet, niet! In plaats van zijn droom voor zich te houden en te wachten op de tijd dat God voor de vervulling gaat zorgen, bazuint hij die rond bij zijn broers. Met als gevolg dat ze hem nog meer haten.

Dat is natuurlijk niet goed, maar Jozef is er wel medeverantwoordelijk voor. Hij loopt met zijn veelvervige rok te pronken als het lievelingszoontje van zijn vader, hij vertelt zijn grote dromen – kortom, het beeld dat je hier krijgt van Jozef, is niet fraai. Een verwende blaag.

Je ziet hier dat je met hoogmoed en arrogantie veel stuk kunt maken. Laten we maar niet op Jozef neerkijken, want dit is iets waar we allemaal last van hebben. Hoe vaak voelen we ons niet beter dan een ander: omdat we iets meer geld hebben, iets meer geleerd hebben, het iets verder geschopt hebben ... en we niet beseffen dat we dat niet van onszelf hebben. Wat heb je dat je niet hebt ontvangen (1 Kor. 4:7)? Ook die mooie rok en die dromen had Jozef maar gekregen. Toch ging hij zich hoogmoedig en arrogant gedragen. Hoeveel families en hoeveel relaties zijn daar al niet door stukgegaan?! Het is zonde. En in de tweede plaats: God prikt er dwars doorheen. En Hij heeft genoeg op ons aan te merken. Hij weet genoeg van ons om ons heel klein te maken: onze dromen, gedachten, verlangens ... Er is helemaal geen reden tot hoogmoed. Eerder tot ootmoed. Het wonder is dat de Heere Zich voor onze hoogmoed heeft

willen vernederen. Als er Eén was Die reden had om trots te zijn – dan Hij! Hij is de eeuwige Zoon van God, de Schepper van hemel en aarde. En uitgerekend Hij heeft zich vernederd, de gestalte van een dienstknecht aangenomen. Nu is er dankzij Zijn nederigheid vergeving voor hoogmoedige mensen, voor mensen die net als Jozef zich zo vaak een beetje beter voelen dan een ander ... Als je ziet wie je werkelijk bent, leer je je hoogmoed wel af. Er is geen plek waar je je hoogmoed zo afleert als op Golgotha. Waar de Zoon van God naakt en bebloed hangt – voor onze hoogmoed ...

De broers

De andere hoofdrolspelers zijn de broers van Jozef. Een groot deel van de problemen tussen Jozef en zijn broers ligt daarin dat zij door vader Jakob achtergesteld worden ten opzichte van Jozef. Nee, het zijn geen lieverdjes – dat zie je wel in wat ze doen met Jozef – maar een deel daarvan is wel veroorzaakt door het gedrag van hun vader.

En dat doet pijn. Te moeten zien dat een broer of zus altijd meer aandacht krijgt, meer geld, meer leuke dingen doet pijn. Dan krijg je het gevoel dat je minder bent, minder waard bent dan die ander. Zoiets moeten die broers ook gevoeld hebben.

Ze gaan daar niet goed mee om. Hun afkeer slaat om in haat – en dat wordt steeds erger. Dit verhaal is een cyclus van kwaad. Jakobs voortrekkerij zorgt voor Jozefs arrogantie, zorgt voor de woede van de broers ... En vroeg of laat moet dat eruitkomen. Dat gebeurt straks ook, als ze Jozef te pakken nemen.

Ze gaan er niet goed mee om. Kwaad wordt met kwaad vergolden. Maar het lost niets op. Het wordt vaak alleen maar erger. Afgunst wordt afkeer, afkeer wordt agressie – en het

eindigt met een poging tot doodslag. Voordat je het weet, zit je in een spiraal van kwaad. Dat is de les die we van deze broers kunnen leren: vergeld geen kwaad met kwaad. Het is heel begrijpelijk, als je je achtergesteld voelt, als anderen zich hooghartig gedragen, om dan maar iets terug te doen. Maar het lost niets op. Je maakt het er vaak alleen maar erger mee. De Heere Jezus wijst ons een andere weg. Een heel moeilijke weg. Als iemand je op de ene wang slaat, keer hem ook de andere toe (Matth. 5:38-39). God roept ons op om het kwaad te verdragen, om het bij Hem te brengen en het onrecht dat zo'n pijn doet te vergeven.

Maar als je zoiets meemaakt dat je vader je niet ziet zitten, je achterstelt, anderen voortrekt – dat is toch heel wat? Dat is ook zo. Maar dat is nog geen reden om voor eigen rechter te spelen en kwaad met kwaad te vergelden. Als je het gevoel hebt dat je voor minder wordt aangezien, breng het bij de Heere. En besef: bij God is gelukkig geen aanzien des persoons! Bij God is niemand beter dan een ander. Voor God zijn we allemaal gelijk: zondaars. We hebben allen gezondigd en missen de heerlijkheid van God (Rom. 3:23). Maar het wonder is dat, hoewel we allemaal zondaars zijn, God ook allen genade kan bewijzen – wie je ook bent. Dat is het wonder van het Evangelie: God neemt zondaars aan, Hij rechtvaardigt goddelozen. Hij wil je vrijspreken, ondanks wie je bent, en je aannemen tot Zijn kind. En als dat gebeurt, dan doet het er niet meer toe wat anderen van je vinden, dan doet het er ook niet meer toe wat ik van mezelf vind – dan is er nog maar één ding belangrijk: wat God van me vindt. En wat vindt God van Zijn kinderen? Hoe zondig, verdorven en vol gebreken ik ook ben, dan mag ik toch Zijn kind zijn, heeft Hij me aangenomen – en mag ik rein en rechtvaardig zijn in Zijn oog. Dat is de beste remedie

als anderen je wat misdaan hebben, als je als minder behandeld bent – te mogen weten: ‘Zijn oog slaat mij in liefde gade’ (Ps. 31:17, ber.).

Jakob

En dan is er nog vader Jakob ... Wat zie je ook in zijn leven een fouten. In de eerste plaats zie je de gevolgen van zijn keuze om met meerdere vrouwen te trouwen. Wat heeft dat voor een spanning gezorgd! Rachel, die een voorkeursbehandeling kreeg, Lea, die achtergesteld werd ... En dat zet zich vervolgens weer door in zijn kinderen. Waarbij de kinderen van Rachel, Jozef en Benjamin, weer voorgetrokken worden boven de anderen. Dat zie je hier, in hoofdstuk 37. Dat is echter niet de eerste keer! Een paar hoofdstukken hiervoor lees je de geschiedenis van de ontmoeting met Ezau, als Jakob weer teruggaat naar huis. Hij komt dan, doodsbang, bij de Jabbok. Daar verdeelt hij zijn mensen in twee groepen. Een groep bij Lea en een groep bij Rachel: ‘En hij stelde dienstmaagden en hun kinderen vooraan, en Lea en haar kinderen meer achterwaarts, maar Rachel en Jozef de achterste’ (vs. 2). Dat is zijn rangorde. Met andere woorden: als Rachel en Jozef maar veilig blijven. Wat doet dat met kinderen, als je vader zo doet?

Daarmee vervalt Jakob eigenlijk in dezelfde fout als zijn eigen vader. Izak had meer liefde voor Ezau dan voor Jakob. Jakob weet uit zijn eigen leven wat het is om als een tweederangskind gezien te worden. En nu vervalt hij nota bene in dezelfde fout! Dat is iets wat vaak gebeurt: dat een kind onbewust de fouten van ouders kopieert en (verkeerd) gedrag van ouders overgenomen wordt door de kinderen.

Dit gedeelte is een spiegel voor mensen die kinderen mogen hebben. Het daagt je uit om bij jezelf na te gaan hoe je met je

kinderen omgaat. Of je misschien ook niet je ene kind beter behandelt dan het andere. Natuurlijk, elk kind is anders, en je houdt van elk kind ook anders. Maar span je je in om hun gelijke liefde te geven? Gelijke behandeling voorkomt veel problemen.

Jakob, met alles wat God in zijn leven gedaan en gesproken heeft, blijft een man met zonde en zwakheden. Hoe lang we misschien ook al wandelen met de Heere, wat de Heere ook allemaal gedaan en ons gegeven heeft: er zullen altijd fouten en gebreken zichtbaar blijven in ons leven. Wat is het waar wat de Heidelbergse Catechismus zegt: dat ook de verst gevorderde heiligen nog maar een klein begin van nieuwe gehoorzaamheid hebben (antw. 114).

Toch staat dat God niet in de weg om in ons en door ons te werken! We hoeven het niet op te nemen voor onze zonde en zwakheden – toch staat het de Heere niet in de weg. En daarin schittert ook Zijn grootheid en trouw. Dat Hij, ondanks wie wij zijn en wat wij er soms van maken, toch doorgaat met Zijn werk en Zijn raad volvoert! Wat zie je dat heerlijk in deze geschiedenis. Dat brengt ons vanzelf op de vierde hoofdpersoon in dit verhaal ... en dat is God.

God

Waar staat dat dan? Dat is een goede vraag. Is het u opgevallen dat Zijn Naam in dit hoofdstuk nergens genoemd wordt? Toch is Hij er. Dat is ook een les. God is er – ook in dit disfunctionele gezin, waar van alles misgaat. Hij lijkt misschien afwezig, maar Hij is er toch! Waar komen bijvoorbeeld die dromen vandaan? Zijn de dromen niet van God?!

Deze geschiedenis laat zien dat te midden van alle wirwar, van alle gebrokenheid en falen, God toch de regie heeft.

Dwars door al dit geruzie, al die verstoorde verhoudingen is God bezig Zijn plan te volvoeren. Het is net als een regisseur bij een toneelspel: je ziet hem niet, je hoort hem niet – maar op de achtergrond is hij degene die het hele spel (be)stuurt. Zo is ook hier: je ziet Hem niet, je hoort Hem niet, maar Hij is er wel. En Hij bestuurt alle dingen naar Zijn wil. En Hij is hier bezig om Zijn plan te volvoeren.

Wat dat plan is? Twee dingen. God wil alle partijen in deze geschiedenis wat leren. Want er is op allen wat aan te merken. Jozef moet zijn arrogantie kwijtraken, Jakob de verkeerde behandeling van zijn kinderen, de broers moeten tot inkeer komen ... En God zal het zo sturen dat het zo gebeurt.

En het tweede waarom God dit allemaal laat gebeuren is: om Zijn doel te bereiken. Wat is Zijn doel? Dat Jozef straks in Egypte komt en onderkoning wordt, zodat hij zijn familie in leven kan houden. En zo blijft Israël in stand – en dat moet ook, want uit Israël moet de Messias geboren worden, door Wie God de wereld redden zal. Dat is de diepste reden dat God dit zo stuurt. Als je je afvraagt: waarom moet het nu dertien hoofdstukken lang over Jozef gaan? Dan is het belangrijk in te zien dat het niet om Jozef gaat! Het gaat wel over Jozef, maar het gaat niet om Jozef. Jozef is maar een schakeltje in een veel groter plan. Deze hele geschiedenis, van Genesis 37 tot 50, wordt maar om één reden verteld: om te laten zien hoe het volk Israël in leven blijft. En waarom moet dat? Omdat God beloofd heeft aan Abraham: in u, Abraham, zullen alle geslachten van de aarde gezegend worden (Gen. 18:18). En daarom moet Israël in stand blijven. Want God doet wat Hij belooft. En uit Israël moet Jezus geboren worden. Zodat door Jezus die belofte aan Abraham vervuld wordt: in u zullen alle geslachten gezegend worden – zegen voor heel de wereld, door de grote Zoon van

Abraham. Dat is de diepste reden dat deze geschiedenis in de Bijbel staat. Jozef is het middel dat God gebruikt om het volk Israël in stand te houden. Het verbondsvolk moet in leven blijven, zodat de Verbondsmiddelaar straks komen kan. Dat is de diepste reden dat dit in de Bijbel staat. God vervult Zijn beloften en Hij stuurt alle dingen zo dat Zijn doel bereikt wordt en Zijn plan tot vervulling komt.

Wat kunnen wij daarvan leren? Dat God regeert. Deze geschiedenis laat zien dat in de wirwar en de chaos God regeert en Zijn doel bereikt.

Wat is het belangrijk om dat te weten en te geloven! Ook bij ons kunnen er momenten in je leven komen dat je maar niet begrijpen kunt waarom de dingen zo gaan in je leven. Dat er dingen gebeuren waar je helemaal niet op gerekend hebt. Je wordt ineens ziek, je komt zonder werk te zitten, er zijn spanningen in je familie, zoals hier, spanningen tussen je kinderen ... Je denkt: 'Waarom gebeurt dit? Waar heb ik dit aan verdiend? Ik bedoel het toch goed? Heere, is dit nu Uw bedoeling?!' We snappen het niet en we worden boos, opstandig. Weet je wat je dan doet? Dan ben je bezig God te beoordelen naar je eigen beperkte inzicht. Dat heeft Jozef mischien ook wel gedaan. 'Heere, is het nu echt Uw bedoeling om mijn leven kapot te maken?' Als slaaf verkocht, beschuldigd worden van iets wat je niet gedaan hebt, in de gevangenis ... Het lijkt één grote puinhoop. En zo kan ons leven ook voelen. Jozef kende het plan van God niet. Wist hij veel dat dit de weg was om onderkoning te worden? Dat geldt voor ons ook. Wij kennen Gods plan niet. En daarom worden we zo makkelijk boos, opstandig. Maar dan ben je bezig God te beoordelen naar je eigen beperkte inzicht. Dat is zonde. Want dan denk je veel te klein van God. Dan doe je eigenlijk alsof Hij niet

regeert. Maar u weet helemaal niet wat God met ons voorheeft! Dan kan deze geschiedenis ons helpen. Dat in de wirwar en chaos van ons leven God regeert. En Zijn doel bereikt. Dan heeft de Heere beloofd, als we Hem vrezen, dat alle dingen moeten meewerken ten goede (Rom. 8:28). Alle dingen! Ook de dingen die ik niet plaats kan, die ik niet rijmen kan. Het gaat er niet om dat we God begrijpen. Het gaat erom dat we God vertrouwen, al begrijpen we er niets van. ‘Schijnen mij Uw wegen duister, Heer’ ik vraag U niet: waarom...?!’ De Heere zegt niet dat we Hem moeten begrijpen, Hij zegt wel wat anders: ‘Wentel je weg op de Heere en vertrouw op Hem, Hij zal het maken’ (Ps. 37:5). Iemand heeft eens gezegd: Al begrijp ik niet wat Zijn handen doen, ik ken Zijn hart – en dat is goed. Dat is waar het in het geloof om gaat: al doen Zijn handen nog zulke vreemde dingen, dat we toch op Zijn hart aankunnen en Hem vertrouwen. Dat is de les van deze geschiedenis: God borduurt het borduurwerk van Jozefs leven. En al ziet het er aan de onderkant niet uit, lijkt het nergens op, Hij weet wat Hij doet – en straks komt er een schitterend borduurwerk tevoorschijn. Want Hij regeert! En daarom is Hij ook hoofdpersoon in deze geschiedenis. Net als Jezus ...

Jezus

Wat heeft Jezus met Jozef te maken? Alles. Jezus heeft zelf gezegd dat het Oude Testament van Hem getuigt (Joh. 5:39). Soms zijn dat voorspellingen, profetieën, soms zijn dat ook personen. Personen die in hun leven, in hun levensweg iets laten zien van de weg die Jezus ook gegaan is. Denk maar aan David: die door lijden en beproeving heen uiteindelijk koning wordt. Nu, zoiets zie je ook bij Jozef. In Jozefs leven zie je een patroon dat je later in Jezus’ leven terug ziet komen: door intens

lijden naar verhoging. Je noemt dat een type. Het is net alsof de Heilige Geest al hier in het Oude Testament de schaduw van Jezus over Jozef laat vallen. Er zijn heel veel van die verrassende parallellen tussen Jozef en Jezus. Jozef is het lievelingskind van zijn vader – Jezus ook. ‘Deze is Mijn geliefde Zoon’ (Matth. 17:5). Jozef wordt door zijn broers niet geloofd – Jezus ook niet. ‘Want ook Zijn broers geloofden niet in Hem’ (Joh. 7:5). Jozef wordt verhoogd tot een positie van eer – Jezus ook. Hij heeft de naam gekregen boven alle naam ... (Fil. 2:9). Er wordt voor Jozef gebogen. Voor Jezus ook: ‘... opdat in de Naam in van Jezus zich zou buigen alle knie die in de hemel en die op de aarde en die onder de aarde is ...’ (Fil. 2:10). Jozef redt straks de wereld van de ondergang – Jezus ook. Jozef zorgt straks voor brood – Jezus ook: ‘Ik ben het brood des levens ...’ (Joh. 6:48). Heel de weg van Jozef is ook de weg van Jezus. En daarom is ook Hij hoofdpersoon in dit verhaal.

Ten slotte

Nog één ding. Al is dit nog zo’n dramatisch verhaal, er zit toch een boodschap van hoop in: God wil met deze mensen te maken hebben. Hij gaat Zijn weg met hen: met die verwende Jozef, met die falende Jakob en die verschrikkelijke broers ... Is dat niet bemoedigend? God gebruikt gebroken materiaal. Dat zijn wij ook. Als je denkt: ‘Kan God nog wel wat met mij beginnen? Ik heb ook zo gefaald in mijn huwelijk, in mijn opvoeding, ik heb ook zo veel stukgemaakt door mijn hoogmoed en trots ...’, zo veel scherven en brokken in je leven, één puinhoop, dan laat deze geschiedenis zien: dat staat God niet in de weg! God werkt niet in ons leven omdat wij zo goed zijn, omdat wij het zo goed doen – nee, Hij werkt ondanks ons. En daarom kan het. Voor de grootste van de zondaren. Voor wie

dat inziet en erkent, is er hoop. ‘Wie gezond zijn, hebben geen dokter nodig, maar wie ziek zijn ...’ (Matth. 9:12). Roep Hem dan maar aan: ‘O God, wees mij zondaar genadig.’ Want Jezus zegt: ‘Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering.’